

УДК 371.134+613

ТЕТЯНА ОСАДЧЕНКО

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Обґрунтовуються теоретичні аспекти використання здоров'язбережувальних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи, що спрямовані на чергування інтелектуальної, емоційної та рухової видів діяльності; групової та парної форми роботи, що сприяють підвищенню рухової активності, вчать правилам спілкування; використання традиційних та нетрадиційних методів оздоровлення. Здійснюється аналіз літератури, що розкриває зміст ключових понять, зокрема понять «здоров'язбережувальні технології» та «педагогічні умови». Представлено погляди науковців щодо класифікації здоров'язбережувальних технологій. Презентовано позиції успіху педагогічної діяльності студента щодо реалізації даних технологій у початковій школі.

***Ключові слова:** професійна підготовка, підготовка майбутнього вчителя, педагогічна умова, здоров'язбережувальне середовище, здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальна діяльність*

Постановка проблеми. Збереження здоров'я українських школярів початкової школи нині вважається найголовнішим завданням сучасної освіти. Це визначається різким зниженням рівня здоров'я учнів, що доведено багаточисельними дослідженнями в медичній, педагогічній та психологічній галузях. Робота в школі з формування здоров'я дітей проводиться, в основному, у трьох напрямках: вводяться нові компоненти в режим дня; впроваджують авторські програми валеологічної освіти, які засновані переважно на власних ідеях; іде пошук педагогічних технологій навчання в школі.

У процесі теоретичного аналізу ми помічаємо, що мало уваги приділено впровадженню здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес. Для вирішення даного завдання, перш за все, слід підготувати майбутнього вчителя початкової школи до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до педагогічної діяльності стала об'єктом багатьох наукових досліджень у педагогіці, психології та філософії. Відповідні аспекти можна знайти в працях А. Алексюка, Н. Бібік, В. Бондаря, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Івлевої, Л. Коваль, С. Лисенкової, Н. Ничкало, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, М. Фіцули, І. Шапошнікової та ін. Досліджено та узагальнено форми організації здоров'язбережувальної діяльності в школі (А. Вислявський, Н. Лебедева, О. Мінаєва, С. Попов, Ю. Хмелевський та ін.). Розглянуті питання впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес (Н. Смірнов, Л. Соломенко, І. Чупаха, В. Сонькіна, О. Московченко, Т. Карасьова, Є. Мітіна, О. Ващенко та ін.). Однак ці дослідження розкривають окремі аспекти даної проблеми та теоретично не обґрунтовують використання здоров'язбережувальних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи. Тож **метою статті** є визначення та аналіз здоров'язбережувальних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних педагогічних дослідженнях, пов'язаних із вдосконаленням педагогічної системи, підвищується ефективність навчального процесу, одним із його аспектів, що викликає великий інтерес, є виявлення, обґрунтування та перевірка педагогічних умов, що забезпечують успішність здоров'язбережувальної діяльності.

Умови, про які піде мова далі, направлені на вирішення проблем, що виникають при створенні здоров'язбережувального середовища; у зв'язку з цим, перейдемо до аналізу поняття «педагогічні умови».

Серед українських та зарубіжних вчених, хто вивчав проблему педагогічних умов слід виокремити таких: А. Алексюк, В. Андрєєва, О. Бражнич, Ю. Бабанський, М. Зверєва, Л. Даниленко, С. Диніна, Н. Іпполітова, Б. Купріянов, В. Манько, А. Найн, П. Підкасистий, Р. Серьожникава, О. Сухомлинський, О. Федорова, Н. Яковлева, та ін. Розглядаючи дане поняття, дослідники дотримуються дещо різних думок.

У процесі теоретичного аналізу нами була виділена група вчених (В. Андрєєв, А. Найн, Н. Яковлева), що розглядали поняття «педагогічні умови» як сукупність будь-яких заходів педагогічного впливу та можливостей матеріального середовища:

комплекс заходів, методів, змісту та організаційних форм навчання і виховання (В. Андрєєв);

сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач (А. Найн);

сукупність заходів педагогічного процесу (Н. Яковлева) [2, с. 10].

Дещо іншу позицію у дослідженні цього питання займають вчені Н. Іпполітова, М. Зверєєва, які поєднують педагогічні умови із структурою педагогічної системи, в якій вони виступають одним із компонентів:

- компонент педагогічної системи, відображає сукупність внутрішніх та зовнішніх елементів, що забезпечують її ефективне функціонування та подальший розвиток (Н. Іпполітова);

- змістовна характеристика одного з компонентів педагогічної системи, в якості якого виступають зміст, організаційні форми, засоби навчання і характер взаємин між вчителем та учнями (М. Зверєєва) [2, с. 11].

Характеризуючи педагогічні умови, Б. Купріянов та С. Диніна розглядали їх як планомірну роботу уточнення закономірностей як стійких зв'язків навчального процесу, що забезпечує можливість перевірки результатів наукового педагогічного дослідження. Вчені вказують на необхідність ряду педагогічних умов, що проходять перевірку у наукових дослідженнях [4, с. 101-104].

Спираючись на проаналізовані праці, розглядаємо педагогічні умови як сукупність форм, методів та засобів освітнього середовища, що сприяє ефективності підготовки майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи.

Досліджуючи проблему підготовки майбутнього вчителя початкової школи, ми виокремлюємо педагогічну умову, що характеризується вмінням використовувати здоров'язбережувальні технології у професійній підготовці.

Специфіка організації педагогічного процесу навчального закладу дозволяє стверджувати, що здоров'язбережувальні технології за ступенем впливу на здоров'я дитини є найбільш дієвими. Головною їхньою ознакою є використання психолого-педагогічних методів та прийомів, комплексний підхід до вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я.

У контексті нашого дослідження важливим є судження вчених щодо обґрунтування поняття «здоров'язбережувальні технології». Це поняття об'єднує в собі всі напрямки здоров'язбережувальної діяльності.

На думку В. Сонькіна, «здоров'язбережувальні технології» – це умови навчання дитини в школі (адекватність вимог, відсутність стресу, адекватність методик навчання і виховання); раціональна організація навчального процесу (відповідно з віковими, статевими, індивідуальними особливостями і гігієнічними вимогами); відповідність навчального і фізичного навантаження віковим можливостям дитини; необхідний, достатній і раціонально організований руховий режим [5, с. 38].

Розкриваючи суть здоров'язбережувальних технологій, О. Московченко характеризує їх як сукупність наукових знань, засобів, методів та прийомів, що дозволяють оцінити функціональні та психофізіологічні параметри здоров'я особистості. На основі оцінки параметрів здоров'я підібрати адекватне тренувальне навантаження, що, в свою чергу, підвищить рівень працездатності і соціальної активності організму, вирішить завдання спортивної підготовленості [7, с. 12].

Значний інтерес у нашому дослідженні викликають праці науковців що стосуються класифікації здоров'язбережувальних технологій. Досліджуючи праці Т. Карасьової, ми знаходимо таку класифікацію здоров'язбережувальних технологій, де зосереджується увага на змістовних напрямках функціонування здоров'язбережувального середовища та загальних завданнях: медико-гігієнічні; фізкультурно-оздоровчі; екологічні; здоров'язбережувальні освітні технології; технології забезпечення безпеки життєдіяльності [3, с. 78].

Серед здоров'язбережувальних технологій, що застосовуються у системі навчання, Н. Смирнов виділяє декілька груп, що відрізняються різним підходом до охорони здоров'я і, відповідно, різними методами і формами роботи:

медико-гігієнічні технології – це технології, які вирішують всі проблеми, пов'язані зі здоров'ям людини, традиційно відносять до компетенції медиків, до системи охорони здоров'я. Доказом цього є поліклініка, лікарні, диспансери, аптеки, санаторії. Всі вони, орієнтовані на роботу з хворими людьми, на діагностику та лікування хвороб або відновлення після перенесеного захворювання;

фізкультурно-оздоровчі технології спрямовані на фізичний розвиток учнів. До фізкультурно-оздоровчих технологій відносяться: загартовування, тренування сили, витривалості, швидкості, гнучкості та інші якості, що відрізняють здорового, тренуваного учня від фізично слабкого;

екологічні здоров'язбережувальні технології направлені на виховання у школярів любові до природи, потреби піклуватися про неї, залучення дітей до дослідницької діяльності в сфері екології, володіння потужним педагогічним впливом, що формує особистість та зміцнює духовно-моральне здоров'я учнів;

технології забезпечення безпеки життєдіяльності реалізують фахівці з охорони праці, цивільної оборони, пожежної інспекції та ін. [5, с. 42].

Однією із маловідомих є класифікація Є. Мітіної, де технології поділяються за характером діяльності на спеціальні (медичні, освітні, соціальні, психологічні) і комплексні (технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я, педагогічні технології, що сприяють здоров'ю та технології, що формують здоровий спосіб життя) [6, с. 57].

Найбільшої популярності набуває класифікація здоров'язбережувальних технологій за О. Ващенко, де виокремлено такі види:

здоров'язберігаючі технології створюють безпечні умови для перебування, навчання і роботи у закладі, та ті, що вирішують завдання організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини);

оздоровчі технології, що спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я дітей, підвищення потенціалу здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

технології навчання здоров'я – це гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів), профілактика травматизму та статеве виховання [1, с. 4].

Дослідивши класифікацію здоров'язбережувальних технологій, ми вважаємо, що для вибору конкретної технології в початковій школі слід враховувати: програму школи, стан здоров'я педагогів та школярів, їхнього вподобання та інтересів, готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності, матеріально-технічну базу та різні фактори, що негативно впливають на здоров'я дитини.

Зазначимо, що нині деякі види здоров'язбережувальних технологій використовуються у початковій школі, але не на достатньому рівні. Для вирішення указаної проблеми слід звернути увагу на підготовку майбутніх учителів початкової школи до створення здоров'язбережувального середовища в університетах, училищах, коледжах.

На нашу думку, успіх педагогічної діяльності студента щодо реалізації здоров'язбережувальних технологій в початковій школі залежить від:

інтересу та бажання студента до володіння технологіями;

вміння формувати власну мотивацію та мотивацію молодшого школяра щодо збереження здоров'я;

вміння саморозвиватися у напрямку використання здоров'язбережувальних технологій;

вміння проводити моніторинг власного здоров'я та здоров'я школярів;

вміння проводити із батьками бесіди, лекції, семінари на тему зміцнення та збереження здоров'я дітей використовуючи здоров'язбережувальні технології;

вміння здійснювати постійну педагогічну рефлексію дій;

вміння використовувати традиційні та нетрадиційні методи оздоровлення.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок. Отже, підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі являється невід'ємною педагогічною умовою при створенні здоров'язбережувального середовища в школі I ступеня. З метою забезпечення готовності майбутнього вчителя початкової школи до використання здоров'язбережувальних технологій у перспективі планується розробка та впровадження системи спеціальних тренінгів здоров'язбережувальної спрямованості.

Список використаних джерел

1. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1–6.
2. Ипполитова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация / Н. Ипполитова, Н. Стерхова // General and Professional Education. – 2012. – №1. – С. 8–14.
3. Карасева Т. В. Сучасні аспекти здоров'язберігаючих технологій / Т. В. Карасева // Початкова школа. – 2005. – № 11. – С. 75–78.
4. Куприянов Б.В. Современные подходы к определению сущности категории «педагогические условия» / Б.В. Куприянов, С.А. Дынина // Вестник Костромского гос. ун-та им. Н.А. Некрасова. – 2001. – № 2. – С. 101–104.
5. Науменко Ю. В. Здоров'язбережувальна діяльність школи / Ю. В. Науменко // Педагогіка. – 2005. – №6. – С.37–44.
6. Е. П. Митина Здоровьесберегающие технологии сегодня и завтра / Е.П. Митина // Начальная школа. – 2006. – № 6. – С. 56–59.
7. Московченко О. Н. Оптимизация физических нагрузок на основе индивидуальной диагностики адаптивного состояния у занимающихся физической культурой и спортом (с применением компьютерных технологий): дис. докт. пед. Наук: 13.00.04 / Московченко Ольга Никифоровна. – М., 2008. – 420 с.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2015 р.

ОСАДЧЕНКО Т.

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Украина

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статье обосновываются теоретические аспекты использования здоровьесберегательных технологий в профессиональной подготовке будущего учителя начальной школы, направленных на смену интеллектуального, эмоционального и двигательного видов деятельности; групповой и парной форм работы, которые способствуют повышению двигательной активности, учат правилам общения; использование традиционных и нетрадиционных методов оздоровления. Осуществляется анализ литературы, раскрывающей содержание ключевых понятий, в частности, понятий «здоровьесберегательные технологии» и «педагогические условия». Анализируются взгляды ученых относительно классификации здоровьесберегательных технологий. Представлены позиции успеха педагогической деятельности студента по реализации здоровьесберегательных технологий в начальной школе.

***Ключевые слова:** профессиональная подготовка, подготовка будущего учителя, педагогическое условие, здоровьесберегательная среда, здоровьесберегательные технологии, здоровьесберегательная деятельность*

OSADCHENKO T.

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

USE OF HEALTH PRESERVATION TECHNOLOGIES AS A PEDAGOGICAL CONDITION IN TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER

In the article we defined the theoretical aspects of use of health preservation technologies in professional training of the future primary school teacher, which aimed at alternation of intellectual, emotional and motor activities; aspects of group and pair forms of work that promote motor activity, teach the rules of communication; aspects of use of traditional and non-traditional methods of sanitation. The analysis of scientific literature that reveals the content of key concepts such as “pedagogical conditions” and «health preservation technologies» was done. The views of scientists on classification of health preservation technologies were described. The positions of success in student pedagogical activity concerning implementation of health preservation technologies in primary school were showed.

***Key words:** professional training, training of the future teacher, pedagogical condition, health preservation environment, health preservation technologies, health preservation activity*